

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
112. szám, 2023. december

Tartalom:

Rovarászokra emlékezünk — MRT hírek — Sajtó- és blogfigyelő
Rövid Hírek — Könyvrecenzió

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben:
Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)
Cím: 2040 Budaörs, Kossuth L. u. 49.
Telefon: 20/4145453
Drótposta: attilahaltrich@gmail.com

Szerkesztőbizottság: Katona Gergely (KG),
Koczor Sándor (KS), Puskás Gellért (PG),
Rédei Dávid (RD), Szalóki Dezső (SzD), és
Szócs Gábor (SzG).

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
1088 Budapest, Baross utca 13.
www.rovartani.hu

A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarantani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2022)

Elnök:	Haltrich Attila
I. alelnök:	Vas Zoltán
II. alelnök:	Szabóky Csaba
Titkár:	Dombi Orsolya
Előadásszervező:	Koczor Sándor
Jegyző:	Szőke Viktória

Szerkesztők

(*Folia. ent. hung.*): Vas Zoltán és
Szóke Viktória
Pénztáros: Szalóki Dezső

Számvizsgáló Bizottság

Elnök:	Both Vera
Tagok:	Balázs Klára és Sulyán Péter Gábor

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap
harmadik péntekén az **MTM Semsey Andor**
termében (1083 Budapest, Ludovika tér 2-
6.), délután 4 órakor.

Címlapon:

**Kallócserebogár - *Polyphylla fullo*,
Linnaeus, 1758**

A 2024-es Év Rovara verseny harmadik
helyezettje

Fotó: M. Uliana, 2009

Forrás:

<https://www.societaentomologicaitaliana.it/>

Elkéstem... Ismét elkéstem.

És erre mindig csak akkor jövök rá, amikor már késő,
amikor elkezdek valami régi emlék után kutatni, amiről nem
találok már semmi információt, bárhol is keresem.

Ilyenkor eszembe jut, hogy hányszor, de hányszor be-
szélgettem idős kollégákkal, barátokkal, de hát akkor mind-
ezekre még nem voltam kíváncsi. Ma pedig már senki sem él
közülük. Milyen nagy dolog, amikor valakinek akkor jut
eszébe, hogy idős embereket kérdezzen, amikor senki más-
nak.

Például Marosi Ildikó marosvásárhelyi újságíróőnek,
a Ceausescu-korszak szó szerint legsötétebb éveiben, hogy
meginterjúvolja a híres grófi család idős tagját, hogy aztán
már jóval a rendszerváltás után tegye azt közkinccsé („Örök-
be hagyott beszélgetés gróf Teleki Mihállal”, 1999).

Mindez a 900. rovarantani ülés alkalmával merült fel
bennem, amikor adatokat kezdtem gyűjteni egy megemlé-
kező előadáshoz. Azt tudtam tapasztalatból, hogy fotót ma-
gukról az ülésekről nem fogok találni, de sebaj, majd bemu-
tatom a helyszíneket, azok csak megvannak....

Nem számítottam rá, hogy még a régi előadótermek
megtalálása sem lesz könnyű feladat.

Nézem a dátumokat, és rájövök, hogy hiszen még töb-
ben is élnek azok közül, akik ott voltak azokon a 50 évvel
előltti üléseken, csak fel kell hívni őket és megkérdezni.

És ekkor ér a nagy csalódás, amikor kiderül, hogy van,
aki semmire, mások esetleg egy egy részletre, benyomásra
emlékeznek csupán. „Igen, igen, az a lépcsős terem, ahol
olyan magasról néztünk le, voltunk ott párszor.” „Párszor?” –
kérdem én, „12 évig tartotta ott az MRT a rovarantani üléseket,
és te mindegyiken ott voltál.”

Arra például még én is emlékszem, hogy 1988 decem-
berében, de aztán 1989-1990-ben is a Magyar Nemzeti Mú-
zeum valami eldugott termében gyűltünk össze, ahova a bal-
oldali bejáraton (Bródy Sándor utca) felől lehetett bejutni,
majd római vagy középkori faragott kövek mentén eljutni
egy lépcsősorhoz, azon fel, majd jobbra (vagy balra?), amíg
elértük azt a bizonyos hatalmas ajtót, melyen a kilincs is az
orrunk magasságában volt és amin bejutva hallgathattuk a
rovaros témájú előadásokat.

Sokszor eszembe jut, hogy milyen jó lenne, ha minél
többen írnának naplót az életükről. Vagy életük végén egy
visszaemlékezést arról, amit megéltek. Emlékszem, hogy
amikor ezt felvettem szüleimnek, nem kaptam pozitív vá-
laszt. „Minek? Kit érdekelne? Nem vagyok olyan tehetség”.
Pedig milyen szép, színes, élményekben gazdag életük
volt, és sokszor egy részletinformáció is milyen sokat tudna
segíteni most, amikor régi fotók helyszíneit próbálom beazo-
nosítani.

Olvasom Kadocsa Gyula beszámolójából, amit 1958-
ban olvasott fel a 300. rovarantani ülés alkalmával, hogy bizony
a Magyar Rovartani Társaság irattára, okmányainak nagy
része a világháború során megsemmisült. Ilyenkor aztán
tényleg felértékelődik minden emlékfoszlány, amit valaki
leírt vagy elmesélt azokról az időkről.

HA

Rovarászokra emlékezünk

Nowinszky László (1936–2023) emlékére

Nowinszky László 1936. december 2-án született Szombathelyen. Általános iskolai és gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte. Egyetemi tanulmányait a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemen kezdte, ahol 1959-ben mezőgazdasági mérnök diplomát, majd a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen 1965-ben növényvédelmi szakmérnöki oklevelet szerzett. A tanulmányok után gyakornokként töltött egy évet a Náriai Állami Gazdaságnál, 1959–60-ban. 1960–1962 között előadóként tevékenykedett a Vas megyei MESZÖV-nél. 1962-től 1980-ig a Vas Megyei Növényvédő Állomás növényvédelmi határkirendeltség vezetője és felügyelője tisztséget töltötte be, majd 1983-ig a Szombathelyi Kertészeti és Parképítő Vállalat növényvédelmi ágazatvezetője, valamint Horvátzsidányban a Jurisics MTSZ növényvédelmi ágazatvezetője.

Doktori értekezését („Abiotikus környezeti tényezők hatása gabonaféléket károsító pozitív fototaxisú rovarokra”) 1975-ben, kandidátusi értekezését („Kozmikus tényezők hatása kártevő rovarok fénycsapdás gyűjtésére”) 1991-ben védte meg, utóbbit dr. Tóth György csillagással közösen.

1998-ban Keszthelyen habilitált mezőgazdaság tudományágban. 1976-tól kezdődően az abiotikus környezeti tényezők és a fénycsapdás rovargyűjtés kapcsolatával foglalkozott.

1985-től a Szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Technika Tanszékén az Agrotechnika tárgyat oktatta, kezdetben mint adjunktus, később docens, majd 1993 után főiskolai tanár. 1996-ban előnyugdíjas, majd nyugdíjas lett, de óraadóként tovább tanított és részt vett a Tanszék tudományos tevékenységében is. 1997. július 1-től tanszékvezetői megbízást kapott. Magas szintű tudományos és oktatói munkáját 1999-ben egyetemi tanári kinevezéssel ismerték el. Óraadóként továbbra is oktatót a főiskolán, majd 2002 és 2006 között ismét a Technika Tanszék vezetője és főállású oktatója lett.

Nyugállományba vonulása után is hétről-hétre meglátogatta volt intézményét, tartotta kapcsolatát volt munkatársaival, érdeklődéssel kísérte nyomon a tanszék és az intézmény szakmai helyzetét. Halála előtt is még aktívan folytatta kutatómunkáját, semmi előjele nem volt a bekövetkezett megváltoztathatatlanoknak.

Főiskolai oktatóként az agrotechnikához kötődő tantárgyakat tanította. Szervesen alkalmazta a kutatási eredményeinek beépítését a hallgatók oktatásába.

Több mint 400 tanulmány került ki a kezei közül, melyekre 1134 független hivatkozás érkezett, melyből 513 nemzetközi. 12 könyvéről (melyből 7 angol nyelvű) több ismertetés jelent meg magyar, angol, német, szerb és spanyol nyelven, itthon és külföldön.

A következő egyesületeknek, tudományos társaságoknak volt tagja: Societas Scientiarum Saviariensis (2003–2005 között elnöke, majd elnökségi tagja), Professzorok Batthyány Köre, a Magyar Tudományos Akadémia Köztestülete, a Veszprémi Akadémiai Bizottság Entomológiai Szakbizottsága és Vas Megyei Tudományos Testülete, Magyar Rovartani Társaság, Magyar Meteorológiai Társaság, a MAE Magyar Növényvédelmi Társaság Agrozoológiai Szakosztálya, Magyarországi Egyetemi és Főiskolai Tanárok Egyesülete.

Dr. Nowinszky László 87 éves korában, 2023. október 25-én távozott végleg közülünk.

Egy hosszú, kiteljesedett élet ért véget halálával. Nyugodjék békében.

Puskás János

10 éve hunyt el dr. Gere Géza – egy személyes visszaemlékezés

Gere Géza tanár úr 1927-ben született és 10 évvel ezelőtt hunyt el. Egész életében az ELTE Állatrendszertani és Ökológiai tanszékének volt a munkatársa, 1981-ben szerzte meg a biológiai tudományok doktora (ma az MTA Doktora) címet, és 1988-tól ezen a tanszéken egyetemi tanárként tevékenykedett. De oktatott a Budapesti Műszaki Egyetemen és az akkori Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán is. Az utóbbi intézményben ismerkedtem meg vele, és ez megismerkedés jó néhány évre, sőt több mint egy

évtizedre meghatározta a tudományos pályámat. Főiskolai hallgatóként elsőéves korunkban néhány barátommal (köztük az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Állattani tanszékének jelenlegi vezetőjével, Murányi Dáviddal) felfigyeltünk egy érdekes speciálkollégium (speckoll, ahogy akkor neveztük) címére, amely az Állattani muzeológia volt. Az első alkalommal egy idős professzor jelent meg, akiről tudtuk, hogy Budapestről, az ELTE-ről jött, és csupa olyat mondott el nekünk, amelyre mindig is kíváncsi voltam, mindig is érdekelt, de csak nagyon nehezen jutottam hozzá vidéki, bányászvárosi gyerekként. Egyszer gyakorlati részt is tervezett Gere tanár úr, és emiatt korábban érkezve Egerbe, kiment, és néhány lepkével, pontosabban néhány farkasalmalepkével tért vissza, amelyen megmutatta a lepkék preparálásának alapjait, és mi is kipróbálhattuk magunkat. Innen már nem volt visszaút: felvettük a Produkcióbológia tárgyat is, és én felkértem szakdolgozati témavezetőmnek is, amely a Vértes nappali lepkéiről szólt. Nekem már akkor nagyon tetszetek a produkcióbiológiai kutatásai, amelyeket lepkéken és más rovarokon, valamint ászkarákokon, majd madarakon folytatott, így az egyetemi szakdolgozatomat és a PhD disszertációmát is nála írtam, ugyan már más csoportokon, de javarészt még produkcióbiológiai megközelítésben.

Lelkes nappali lepkész volt, gyűjtötte a hazai fajokat, így egyszer egy hétvégét nálunk, szüleim házában töltött, ahonnan többször is kimentünk a Vértesbe, a dolomit fehérlepke (*Pieris ergane*) általam megtalált lelőhelyeire. Körülbelül ebben az időben (2001-ben) együtt utaztunk Kenyába gyűjteni, ő lepkéket gyűjtött, amiben én is segítettem neki, illetve én mindent, amit meg lehetett fogni. Nekem ez volt az első utam a trópusokra, de Gere tanár úr már rutinos utazó volt. Peruban gyűjtött ELTE-s kollégákkal és hallgatókkal, a néhai Andrikovics Sándorral pedig Vietnámban. Nagyon félt, hogy elkap valami betegséget a trópusokon, ezért Kenyában is csak jól átsült és átfőtt ételeket fogyasztott. Elmesélte, hogy a vietnámi útjukon végig csak főtt tojást evett. Egyszer így is rosszul lett az Amboseli Nemzeti Parkban. Ennek oka egyszerű volt, magyarként kevés pénzünk volt, ezért mindennel spóroltunk, így a vízzel is, amelyet elég borsos áron árultak a turistáknak; vélhetően ez a kisebb kiszáradás okozta a pár napig tartó rosszullétét, amely után, drágaság ide vagy oda, sokkal több vizet ittunk. Láthattam a lepkegyűjteményét is, amely számos trópusi és hazai ritkaságot tartalmazott, azonban arról, hogy ez a halála után hova került, sajnos nincs tudomásom*. Kutatásai természetesen nemcsak lepkefaunisztikai témájúak voltak, hanem számos rovarral kapcsolatos produkcióbiológiai vizsgálatokat is végzett, például dolgozott az ezüstkék boglárka (*Lysandra coridon*) és a sakktablalepke (*Melanargia galathea*) víz- és zsírháztartásával, különböző csótányok víz- és energiaháztartásával, de fő szerelme a madarak, különösen a díszpintyek és díszgalambok voltak. Számos fajt ő tenyésztett sikeresen először a világon, több veszélyeztetett díszpintyfaj mesterséges szaporításának kidolgozásában is részt vett, és természetesen jónéhány tucat

fajt tartott odahaza kalitkákban és röpdékben. Egyszer egy kedves állatkereskedő barátom megtudta, hogy közeli viszonyban vagyok Gere tanár úrral, és segítségemet kérte néhány ritka seregélynyakú fénygalamb megszerzéséhez. Bár nem követtem végig a folyamatot, úgy tudom, az üzlet létrejött. A PhD fokozat megszerzése után (inkább már közben) más típusú kutatásokat kezdtem folytatni, de amikor hetente egyszer kimentem az Állatrendszertani és Ökológia tanszékre az óráimat megtartani, mindig benéztem hozzá egy kis beszélgetésre. Mindig óvott, hogy egy MTA TKI kutatócsoport, mint az akkor munkahelyem, az MTA-ELTE-MTM Zootaxonomiai Kutatócsoport létében benne van megszüntetésének a lehetősége, ezért jobb lenne valami egyetemi vagy intézeti fix állást találnom. Sajnos igaza lett, a csoport megszűnt, és én 2012-től már nem jártam ki a tanszékre. Utána már alig találkoztunk, s néhány karácsonyi telefonbeszélgetés után jött a hír, hogy kedves volt témavezetőm immáron nincs közöttünk.

(Köszönettel tartozom dr. Török Jánosnak, az ELTE Állatrendszertani és Ökológia Tanszéke korábbi vezetőjének a Gere tanár úrról való kép megküldéséért.)

Kontschán Jenő

ATK Növényvédelmi Intézet - SZE AKMK Növénytudományi Tanszék

**Egyes hírek szerint Gere Géza gazdag rovargyűjteménye a szakszerűtlen tárolás következtében nagyrészt megsemmisült. Szerk.*

MRT Hírek

Az MRT 896. ülésén (2023. május 19.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2023/05/12/meghivo-az-mrt-896-eloadoulesere-kozar-ferenc-emlekules/>

Megemlékezés dr. Kozár Ferenc halálának 10., születésének 80. évfordulója alkalmából. Tíz évvel ezelőtt megdöbbenve kaptuk a hírt Olaszországból dr. Kozár Ferenc váratlan haláláról. Személyében nemcsak a pajzstetű-taxonómia világszinten meghatározó alakját, a klímaváltozás rovarfaunára gyakorolt hatásainak kiemelkedő kutatóját, a növényvédelmi gyakorlatot széleskörűen ismerő oktatót, hanem egy rendkívül segítőkész, az MRT tevékenységében haláláig aktívan részt vevő tagtársunkat, barátunkat is elvesztettük. Társaságunknak 6 éven át volt alelnöke (1994–2000), 2012-től örökös választmányi tag, 1993-ban megkapta a Frivaldszky emlékplakett ezüst, majd 2000-ben az arany fokozatát. A kétszeres kerek évfordulóhoz kapcsolódóan rendezett emlékülés bevezető előadásában dr. Kozár Ferenc (1943-2013) életútjának főbb állomásait mutattuk be a Somogy megyei gyermekkortól indulva, a leningrádi (ma Szentpétervár) Puskin Egyetemen ösztöndíjasként töltött egyetemi éveken át, a növényvédelmi hatóságnál töltött pályakezdő éveken keresztül, munkássága meghatározó színhelyéig, a Növényvédelmi Kutatóintézetig (hajdani MTA NKI), ahová Jermy Tibor akadémikus hívta, és ahol 1973-tól haláláig dolgozott. Úgy gondolom, hogy az előadói előadásai, bár az életmű teljességének bemutatására nem vállalkozhattak, de szemléltetik dr. Kozár Ferenc szakmai életművének gazdagságát, többek között azon, elsősorban fiatalabb tagtársaink számára, akik dr. Kozár Ferencet személyesen nem ismerték.

Kiss Balázs, HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet, kiss.balazs@atk.hu

Az *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* 2023. évi első kötete Kozár Ferenc emlékének dedikálva. Az előadó bemutatta az *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* 2023. évi első kötetét, amelyben 7 tudományos publikáció jelent meg Kozár Ferenc emlékének ajánlva. A kötet négy Kozár Ferencnek dedikált tudományra új állatfaj, a *Germalus kozari* Kóbor, 2023 nevű poloska-, a *Nemoura kozari* Murányi & Arkhipo, 2023 nevű álkérés-, a *Trachyibana kozari* Kontschán & Ermilov, 2023 atka-, és az *Anauchen* (?) *kozari* Páll-Gergely, 2023 nevű csiga-faj fajleírását is tartalmazza.

Kontschán Jenő HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet, kontschan.jeno@atk.hun-ren.hu

Kozár Ferenc: két korszak határán. Szubjektív válogatás dr. Kozár Ferencsel kapcsolatos emlékeimről, a Növényvédelmi Kutatóintézet Állattani Osztályán, a Julianna-majori Kísérleti Telepen eltöltött évekről. Az első emlékek Feri osztályvezetői korszakának kezdetére, az 1970-es évek végére datálódnak. A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen megkezdett és a Puskin Egyetemen (Lenin-grád /Szentpétervár) növényvédős szakon befejezett tanulmányokkal és hazai növényvédős tapasztalatokkal felvértezve, Feri révén gazdag cirill nyelvű entomológiai szakirodalmi források váltak számunkra is elérhetővé (Fauna SzSzSzR, Entomologicseszkoje Obozrenije, Entomologicseszkiy Zsurnal, stb.). Akkoriban a nemzetközi szakmai kapcsolatok a KGST keretében formálódtak. Feri sok tudományos fórumon képviselte a hazai növényvédelmi kutatásokat. Akkor is élénkek voltak a kapcsolatok, igaz főként keleti irányban, pedig a kor technikai színvonalát a mechanikus írógép és tárcsás telefon jellemezte. A városok közötti ún. interurbán hívásokhoz előzetes írásos osztályvezetői engedély kellett, amit Feri mindig készséggel megadott. Taxonómusként a pajzstetvek nemzetközi szinten elismert specialistájává vált. Amikor a másik irányba is kitértek a kapuk, szabadon lehetett nyugatra is utazni, szaktudására a világnak abban a felében is igényt tartottak. Szívesen látott vendégkutató volt Európa leghíresebb természettudományi múzeumaiban, így a Muséum National d'Histoire Naturelle (Párizs) és a Natural History Museum (London) gyűjteményeiben, ahol a pajzstetűanyagot revideálta. Otthonosan mozgott a Padovai Egyetemen is. Ebben a korszakában a taxonómián kívül az ökológiával is behatóan foglalkozott. Különösen a rovarinváziók és a klímaváltozás kapcsolata terén figyelemre méltóak a korát messze megelőző, ma is megszívélendő megállapításai. A hazai ökológiai kutatások elindítója. Mindkét korszakában nagyot alkotott, számos tanítványt nevelt.

Szőcs Gábor, ELKH ATK Növényvédelmi Intézet

Színek – lakkok – pajzstetvek: Rovarok, amelyek bíbor színűre festették a világot. A sokáig haszontalannak tartott kőszénkátrányt a 19. században többen próbálták hasznosítani. A kátrány desztillálásából kapott, lakkszerű termék oldószerekkel kezelve szintelen folyadékot eredményezett, az anilint. Az anilin kénsavval és kálium-dikromáttal kezelve vörös festékké alakult. Ez volt az első, kémiai úton előállított szerves festék, amit számos más színezék követett. Ezek olcsó, hatékonyan színező, tömegesen gyártható anyagoknak bizonyultak és kiszorítottak a piacról a biogén eredetű festékeket. A szerves vegyipar kialakulása előtt jobbra különféle élőlények által előállított vegyületeket használtak a kelmék színezésére, de még a középkor és a reneszánsz festői is ezeket használták. A rovarok által előállított színes vegyületek napjainkban reneszánszukat élik, és életünk mennyi pillanatában találkozunk velük, bár nincs is sejtésünk róluk. Ha az átlagember tudná, hogy a Coca-Colát, a bíborosok palástját vagy a hölgyek ajkát egy rovar által előállított vegyület színezi vörösre, vajon mit gondolna a világról? Számos rovar, zömében pajzstetvek szolgáltatták az emberi történelem során felhasznált vörös és bíbor színezékek alapanyagát. Meg kell barátkozni a ténnyel, hogy ezek a parányi rovarok festették bíborszínűvé a világot. Az előadás számba veszi a biogén eredetű, vörös és bíborszínű festékeket előállító rovarokat, és felvillantja az európai festők által használt szerves festékek színének mulandóságát is.

Vig Károly, Szombathely

Kozár Ferenc és a pajzstetvek. Dr. Kozár Ferencre emlékezünk születésének 80. és halálának 10. évfordulója alkalmából. Kozár Ferenc (1943–2023) a mezőgazdasági rovartan kiváló szakembere, a pajzstetvek taxonómiájának, az agroökológiájának, valamint a klímaváltozás rovarokra gyakorolt hatásainak nemzetközileg elismert szakértője volt. Az 1980-as években az elsők között hívta fel a figyelmet az éghajlatváltozás és az új rovarkártevők megjelenésének összefüggésére. Legjelentősebb eredményeit a pajzstetvek taxonómiája területén érte el: 28 új génuszt és 195 érvényes fajt írt le. Több, mint 400 megjelent publikációja közül 9 könyv és 21 könyvfejezet. Nevét kitörölhetetlenül beírta a rovartan és az ökológia történetébe, taxonómiai munkáit az entomológia és a növényvédelem jövő nemzedékei is használni fogják.

Szita Éva, ATK Növényvédelmi Intézet, szita.eva@atk.hu

Ferenc Kozár – A scientist of international reputation. (Kozár Ferenc – a nemzetközi hírű tudós. Angol nyelvű előadás.) Az előadást dr. Kozár Ferenc kiemelkedő tanítványa, illetve munkásságának utolsó évtizedében legjelentősebb alkotótársa, dr. M. Bora Kaydan, a törökországi (adana-i) Cukurova Egyetem professzora tartotta. Kettejük szoros kapcsolatát jól jelzi, hogy az előadó ezúttal kifejezetten az emlékülés miatt érkezett Magyarországra. Előadásában dr. Bora Kaydan néhány személyes emlék felidézése mellett elsősorban Kozár Ferencnek a pajzstetű-specialisták nemzetközi tudományos közösségében elfoglalt meghatározó szerepét szemlélte. Utalt rá, hogy Kozár Ferencet orosz és angol nyelvtudása is segítette abban, hogy mind a keleti, mind a nyugati világ kutatóival aktív kapcsolatot tartson fenn. Több alkalommal tartott meghívott professzorként kurzusokat Olaszországban, Svájcban, illetve Törökországban, de szívesen látták vendégkutatóként a nagy európai rovarani gyűjteményekben is, így dolgozott többek között a genfi és a párizsi természettudományi múzeumban. Nem meglepő, hogy jó viszonyban volt két kiemelkedő magyar származású pajzstetvesz kortársával, az Egyesült Államokban dolgozó Kosztarab Mihállyal, és a Franciaországban letelepedő Földi Imrével is. 1983-ban Budapesten ő szervezte meg a IV. Nemzetközi Pajzstetvesz Szimpóziumot, és a későbbi években is aktívan részt vett a rendezvények szervezésében. A görögországi XII. Nemzetközi Pajzstetvesz Szimpózium (2010) Tudományos Bizottsága életművéért elsőként dr. Kozár Ferencnek ítélte oda a szimpóziumi nagydíjat, ami a munkáját legközvetlenebbül ismerő kollégák elismerését fejezte ki.

M. Bora Kaydan, Adana, Cukurova University

(A beszámolót készítette: Kiss Balázs, HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet, kiss.balazs@atk.hu)

Kozár Ferenc és a magyarországi alma-ökoszisztéma kutatások. Kozár Ferenc munkásságának legnagyobb részét a pajzstetvek taxonómiájának kutatása tette ki. Ugyanakkor, már csak a pajzstetvek gazdasági jelentősége miatt is, érdeklődése számos más területre is kiterjedt. Előadásomban az almaültetvényekben végzett vizsgálataiból válogatva mutatom be az életmű faunisztikai és ökológiai kutatásokkal foglalkozó részét. Az átfogó faunisztikai felvételezések kezdetben a hazai gyümölcsültetvényekre szorítkoztak, majd később európai léptéken folytatódtak. Kozár Ferenc részt vett a Jermy Tibor által kezdeményezett alma-ökoszisztéma kutatásokban (1976–1985), és az ösztözyült ökofaunisztikai adatok alapján Szentkirályi Ferencsel egy átfogó tanulmányban tesztelte a forrássdiverzitás és a közepes zavarás hipotézisek szerepét az ízeltlábú-együtteseinek szerveződésében. Kártevő Hemiptera fajok és természetes ellenségeik ültetvényen belüli térbeli eloszlására irányuló vizsgálatai ma is újabb kutatásokra ösztönöznek. A pajzstetvek lehetséges interspecifikus kompetíciójával kapcsolatos elemzései hozzájárultak a fajok közötti versengés ökológiai szerepének reális megítéléséhez. Összességében a bemutatott vizsgálatok tükrében egy kifejezetten sokrétű, a nemzetközi kutatási trendekre érzékenyen reagáló életmű, egyben egy széles érdeklődésű és sokoldalú kutató képe rajzolódik ki.

Markó Viktor, MATE Növényvédelmi Intézet, marko.viktor@uni-mate.hu

A Kozár Ferenc által kezdeményezett öko-faunisztikai kutatások a hazai autópályák mentén. Az elmúlt évtizedekben egyes fajok terjedése vagy hazánkban újonnan megjelenő fajok kimutatása kapcsán gyakran hallhattunk autópályák pihenőhelyein végzett gyűjtésekről. Ezek a vizsgálatok elsősorban Kozár Ferencnek a 2000-es évek elejétől folytatott úttörő munkái és elképzelései révén terjedtek el. Az autópálya-pihenőhelyeken 2007 és 2009 között végzett rendszeres gyűjtéseik során Kozár Ferenc és Nagy Barnabás a hazánkból ismert pajzstetűfajok több mint felét, az egyenesszárnyúak közel harmadát mutatták ki. Ezen eredményekre építve dolgoztuk ki az autópálya-pihenőhelyek fajgazdagságának országos szintű feltárását célzó kutatási programot, amely 2011 és 2015 között valósult meg. A projekt megvalósításában számos hazai rovarász vett részt, akiknek felsorolása önmagában is meghaladná a kivonat kereteit. A munka egyrészt igazolta, hogy az autópályák meglepően fajgazdag élőhelyek, a legtöbb vizsgált állatcsoport esetében a hazai fajok 30–40%-t találtuk meg, illetve faunánkra új fajok sora került kimutatásra. Másrészt a megközelítés

módszertanilag kiválóan alkalmas számos faj terjedésének nyomon követésére. Ez utóbbinak legszemléletesebb példája a pettyesszárnyú muslica hazai megjelenése. A kártevőt 2012-ben észleltük először hazánkban, majd 2013-ban is kizárólag nyugat-magyarországi autópálya-pihenőhelyekről került elő. A faj 2014-re országosan elterjedt és 2016-ban már jelentős károkat okozott a málna és szedertermesztőknek. Az autópálya-hálózat mentén történő gyűjtéseket azóta is alkalmazzák egyes fajok országos elterjedésének felmérésére. Példaként említhető a kutyák szemférgességének köztigazdjaként jelentőssé váló könnyfogyasztó muslicák (*Phortica* spp.) hazai gyakoriságának felmérése az elmúlt évek során. Az előadásban elhangzottak jól szemléltetik, hogy Kozár Ferenc elképzeléseinek, eredményeinek hatása mind a mai napig jelentős mértékben kimutatható számos tudományos munkában a pajzstetűtaxonómia területén túlmenően is.

Kiss Balázs, HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet, kiss.balazs@atk.hu

Az autópályaszegélyek ászkarákfaunája. Magyarországi autópályák szegélyeiben a hazai ászkarákfauna közel egyharmadát, pontosan 18 faj több mint 50.000 egyedét sikerült begyűjteni. Az ászkarákok viszonylatában figyelemre méltó ez a viszonylag nagy faj- és egyedszám, ami az autópályák menti élőhelyek mozaikos mivoltára utal. A leggyakoribb fajok közül az *Armadillidium vulgare* érte el a legnagyobb relatív abundanciát 89%-os értékkel, és a legnagyobb frekvenciát 96%-os éves átlaggal, mellyel felerősítette a fragmentáció és annak kísérő jelenségei, az izoláció és szegélyhatás biodiverzitáscsökkentő szerepét. A szegélyek száraz és félszáraz vetett gyepeiben közép-európai, atlanti erdei, mirmekofil, illetve ritka, üvegházi, mocsári fajokat is detektáltam, ami szintén a szegélyhatás és a folyosóhatás jelentőségét erősíti meg. Az éves és szezonális dinamika mellett a szegélyhatás, a barrierhatás és az autópályák kora is jelentős változásokat eredményezett az ászkarákegyüttesek összetételében, az egyedszámok, fajszámok és diverzitás tekintetében is. Az ászkarákokat az út által kiváltott mechanizmusokra adott válaszaik alapján négy csoportba soroltam. Az autópályák kolonizáló fajai mellett visszaszoruló, kis egyedszámú stabil és szórványfajok is jellemezték az autópályák menti szegélyeket. Összességében a városi élőhelyeken volt tapasztalható a legnagyobb diverzitás. Az utak nem voltak negatív hatással az ászkarákok diverzitására, melyet azonban nagyban befolyásolt a szegélyhatás és a barrierhatás. Úgy gondolom, hogy a nagy fajgazdagság oka elsősorban a szegélyhatásban, ezáltal a mozaikos élőhelyek változatosságában, a folyosóhatásban, illetve az ember környezetátalakító tevékenységében keresendő. Végül fontos konklúzió, hogy az autópályák szegélyei sajátos ászkarák közösségekkel rendelkeznek és az eltérő ökológiai igényű fajok különbözőképpen reagálnak az út által kiváltott mechanizmusokra. Hálával tartozom dr. Kiss Balázsnak, amiért megvalósította és összefogta az útökológia vizsgálatokat, melyeket dr. Kozár Ferenc álmódott meg.

Vona-Túri Diána, Detki Petőfi Sándor Általános Iskola, turidiana79@gmail.com

Atkák és levélbolhák a hazai autópálya-pihenőhelyeken. Az előadás során a hazai autópálya-pihenőhelyeken végzett kutatások eredményeit ismertették. A vizsgálatok során a talajban és a növényeken élő atkák mellett a pihenők növényállományaiban gyűjtött levélbolhákat is bemutatották. 107 atka fajt találtak, amelyből 33 növényekről, 71 talajból lett gyűjtve, és találtak 3 kullancsfajt is. A 107 fajból 20 a hazai faunára új atkának bizonyult. 19 levélbolha is előkerült, amelyből egy faj [*Cacopsylla bidens* (Šulc, 1907)] faunára új faj volt.

Kontschán Jenő, HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet, kontschan.jeno@atk.hun-ren.hu

Az MRT 897. ülésén (2023. szeptember 22.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2023/09/15/a-897-eloadoules-meghivoja/>

Egy évtizednyi együttélés története... Áttekintés a pettyesszárnyú muslica 2012-es hazai megjelenése óta összegyűlt ismereteinkről. A pettyesszárnyú muslica (*Drosophila suzukii* (Matsumura, 1931)) távol-keleti eredetű inváziós, polifág kártevője a vékony héjú gyümölcsöknek. 2012-es hazai megjelenését követően pár éven belül gazdasági károkat okozott szederben és őszi málnában. A faj kártételében, illetve szezonális egyedszámaiban jelentős különbségeket tapasztaltunk az egyes évek között, ami elsősorban az eltérő időjárási tényezők hatásával magyarázható. A tíz év során különböző élőhelyeken (városokban, kertészeti kultúrákban, természetes élőhelyeken, termálvizek környékén stb.) vizsgáltuk a kártevő áttelelését, illetve fenológiáját. Több gyümölcskultúrában vizsgáltuk a kapcsolatot a csapdázási eredmények és a kártétel mértéke között. Eredményeink szerint az átlagosnál hidegebb telek csökkentik a csekély áttelelő populáció méretét. A nyári aszályos, forró időszakok a populáció méret csökkentő hatás mellett az őszi felszaporodás idejét tolják ki. A faj számára kedvezőek az enyhe telek, csapadékos és enyhe tavasz és nyár. Jelenleg Magyarországon késői érésű gyümölcsök (szeder, őszi málna, bodza) a leginkább veszélyeztetettek.

Deutsch Ferenc, Kiss Balázs, ATK Növényvédelmi Intézet deutsch.ferenc@atk.hu

Egy inváziós fogólábú faj (*Hierodula tenuidentata*) terjedése Európában. A nagyrészt ázsiai elterjedésű *Hierodula tenuidentata* Európában a 20. század végéig csak a Krím-félszigetről volt ismert, az elmúlt években a biológiai invázió egy újabb példjaként azonban Európa-szerte megtelepedett. A viszonylag gyors terjedésének sikere mögött a globális kereskedelem (pl. kertészeti árucikké) jelentős szerepet játszik, aminek eredményeként a petecsomók, a lárvák és az imágók passzív módon nagy távolságokra is eljuthatnak. Lokális megtelepedését a behurcolt propagulumok nagy nyomása mellett többek között a városi hőszigetek biztosította enyhe telek teszik lehetővé. Magyarországon a fajt először 2019-ben észlelték; azóta számos másik, jobbára dél-délkelet-alföldi lelőhelyről is előkerült. Jelenleg tizenhat településről állnak rendelkezésre észlelési adatok (2023. szeptember). A *Hierodula tenuidentata* a közeljövőben várhatóan további helyeken is megjelenik, így a faj terjedésének nyomonkövetésében a közösségi tudománynak (citizen science) a továbbiakban is nagy szerep juthat.

László Márk¹, Katona Gergely², Péntek Attila László³, Nagy Anna Viola⁴; ¹ELTE TTK Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék; ²MTM Állattár; ³Tolna Vármegyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Osztály; ⁴SZTE TTIK Ökológiai Tanszék; laszloemark.orthopt@gmail.com

Ciprus, 2023. Képes útibeszámoló. Ciprus a Földközi-tenger harmadik legnagyobb szigete. Északi része török fennhatóság alatt áll, míg nagyobb, déli területe önálló állam, az Európai Unió tagja. A sziget gazdag történelmi öröksége mellett számos egyedülálló természeti értékkel is rendelkezik. Növény- és állatvilágában erősen keverednek a dél-európai és a közel-keleti elemek. Az előadás 30 percében két expedíció fotóin bemutatva ízelítőt kapunk néhány nevezetesebb tájegység természeti képéből, a flóra és a fauna jellegzetes képviselőiből.

Ilniczky Sándor, Budapest. ilniczkysandor@gmail.com

Az előadások visszanezhetők az alábbi linken, amennyiben már feltöltésre kerültek:

<https://www.youtube.com/@MagyarRovartaniTarsasag/featured>

Sajtó- és blogfigyelő

Ez az állat erényövet tesz a párjára. A kis apollólepkéről (*Parnassius mnemosyne*) van szó ebben az írásban, pontosabban annak kutatásáról, hogy a faj nőtényei miért rendelkeznek potrohuk végén azokkal a kemény képletekkel, ún. szfrágiszokkal (sphragis), melyek „erényövként”, fizikailag gátolják meg, hogy az egyszer már megtermékenyített nőstény újra párosodjon. A részletes ismertetőből nem csak azt tudjuk meg, hogy ennek a furcsa párosodásgátlónak mi az evolúciós szerepe, de magáról az ehhez kapcsolódó kísérletről is sok részlet kiderül, melyet dr. Kis János biológus, az Állatorvostudományi Egyetem Zoológiai Tanszékének tudományos főmunkatársa, a kutatás vezetője végzett munkatársaival.

<https://24.hu/tudomany/2023/11/26/erenyov-parzas-rovarok-kis-apollolepke/>

HA

Kis apollólepké (*P. mnemosyne*) megtermékenyített nősténye szfrágisszal.

Fotó: André Lopez, <https://commons.wikimedia.org>

Új állatfajt fedeztek fel Magyarországon. A rövid tudósításban egy tudományra új ugróvillás (Collembola) fajról olvashatunk, amit a szakemberek Fülöpháza homoki sztyeppén gyűjtöttek be. Az új fajnak az *Entomobrya arenaria* nevet adták. Elviseli az igen száraz körülményeket, ráadásul gyakori, az adott területen ő a domináns ugróvillásfaj. <https://index.hu/tudomany/2023/12/10/fulophaza-uj-allatfaj-felfedzes-kutatas-rovarok/>

HA

Fotó: Winler Dániel/ ZooKeys

Rövid Hírek

Új tücsökfaj megfigyelése Magyarországon

A tavaly nyáron készített rovarfelvételeim átnézése során feltűnt rajtuk egy nagy termetű tücsökfaj. A történetére már nem emlékeztem, de fellapoztam gondosan vezetett naplóm ide vonatkozó napját, 2022. június 22-ét. A tücsök-sztori rögtön újraéledt bennem: aznap beugrottam Kalocsára vásárolni. A Tesco-ban néztem

foto: Sipos Bánk Botond

körül, amikor hirtelen egy nőstény tücsköt vettem észre ugrálni a műanyag burkolaton, a vásárlók között. Első pillanatban megtorpantom, hiszen ennyi ember előtt tücsköt kergetni alig lenne feltűnő... De győzött bennem a rovarkutató: az előttem ugráló rovar utolértem, felvettem, majd óvatosan a zsebkendőmbe göngyölgettem, nehogy megsérüljön. Hazaérve aztán a kertben lefényképeztem.

Mivel az eddig ismert 11 hazai tücsökfajunk közül egyikre sem illett a külső habitusa, utánanéztam, milyen faj lehet. Kiderült, hogy a mi mezei tücskünk egészen közeli rokona: *Gryllus bimaculatus* De Geer, 1773. Latin neve alapján kétfoltos tücsöknek hívják.

Előfordul az egész Mediterráneumban, Afrikában, és Ázsia déli részén, valamint behurcolás révén eljutott Észak-Amerikába, Ausztráliába és Hawaiiira is. A hazai lelőhely, vagyis az áruházi épülete miatt elképzelhető, hogy a kereskedelem révén érkezett hazánkba, feltételezhetően gyümölcs- vagy zöldségzállítmánnyal. Könnyen lehet az is, hogy tenyésztésből szabadult példányról van szó, hiszen ezt a fajt is gyakran tenyésztik rovarévi terrárium állatok eleségeként.

A faj feltűnő ismertetőjegye a szárnyak tövében található két vajsárga folt, ez azonban gyakran a hazánkban őshonos mezei tücsöknél is előfordul. A feje nem olyan nagy és robusztus, mint a mezei tücsöké, hanem keskenyebb a tornál. A nőstény tojócsöve enyhén felfelé ívelő, ez a fotókon is jól látszik. A hímek tora és feje fekete. Mindenevő, de túlnyomórészt növényi anyagokkal táplálkozik. A hím szárnyainak összedörzsölésével adja ciripelő hangját, mely nagyon hasonlít a mi mezei tücskünk hangjára.

Az imágók júliusban jelennek meg, s egészen az ősz beköszöntéig találkozhatunk velük. Madeirán és a Kanári-szigeteken a meleg éghajlatnak köszönhetően télen is előfordulnak. A hímek nem ásnak maguknak lyukat, mint a mi mezei tücskeink, hanem fűcsomók és kövek alatt keresnek maguknak biztonságos helyet.

Természetes élőhelyén a hímek nem tűrik meg egymás jelenlétét. Ha a revírtulajdonos betolakodót észlel, heves küzdelem kezdődik: nyitott állkapcsokkal csapnak össze a felek. Az erősebb addig taszigálja a másikat, míg az meghátrál. Rendszerint a vesztes komolyabb sérülések nélkül ússza meg az összecsapást.

A tengerparti részeken a turizmus és a városok terjeszkedése visszaszorította élőhelyéről, de nem sorolják a veszélyeztetett fajok közé.

Sipos Bánk Botond, Fajszt

Kaszab Zoltán emlékhét Farmoson

Nem minden település mondhatja el magáról, hogy olyan nemzetközi hírű nagy rovarászt adott a világnak, mint Kaszab Zoltán (1915–1986). Farmos ilyen község, és az ott lakók nagyon is büszkék falujuk szülöttjére.

A Rovarász Konferencia előadói és hallgatósága a farmosi Kaszab Zoltán emlékhét zárónapján, 2023. szeptember 23-án, a frissen felavatott Kaszab Zoltán emlékparkban.

Fotó: Szarvas Angéla, Bozóki Balázs

Szarvas Angéla és Bozóki Balázs, a Koshalmi Állatpark megálmodói és a Tápió Natúrpark munkatársai, farmosi lakosok, a falusiak aktivitására is alapozva határozták el, hogy emlékhétet szerveznek a nagy entomológus tiszteletére. Erre szeptember 15–23. között került sor, és nyugodtan elmondhatom, hogy egy nem mindennapi programsorozatot sikerült összehozniuk, melyben a falu lakossága is nagy lelkesedéssel vett részt. Minden napra jutott valami érdekesség, mely minden korosztályt megmozgatott. Akik nem tudtak részt venni a Társaság novemberi ülésén, ahol Bozóki Balázs egy előadáson elevenítette fel az emlékhét eseményeit, azok számára itt közlünk egy kis összefoglalót a hétről.

Szeptember 15-én pénteken a gyerekek voltak a fókuszban. Az iskolásoknak Vásárhelyi Tamás tartott rendkívül izgalmas előadást a beporzókról, míg az óvodások a Bogárháton Bemutatók egyik interaktív meséjét nézheték meg, melynek főszereplői a méhek voltak.

Bogárháton — Bemutató a farmosi gyerekeknek

Fotó: Szarvas Angéla

Lovranits Júlia, biológus író, rovaros történeteket mesél a helyi könyvtárban. Fotó: Bozóki Balázs

Szombaton a Natúrpark által kihirdetett rovaros fotópályázatra beérkezett munkákból nyitottak kiállítást, rengeteg gyönyörű képpel. Vasárnap Lovranits Júlia biológus író mesélt a gyerekeknek a helyi könyvtárban, elvarázsolva őket rovaros történeteivel. Hétfőn igen jó hangulatú kóstolóval egybekötött előadás volt a beporzók fontosságáról a helyi nyugdíjas egyesületben. Itt nem csak mézet, mézes süteményt, de fűgés ételeket is ehetek a jelenlévők. Kedden Szarvas Angéla adott elő arról, hogy a rovaroknak milyen nagy szerepe van az irodalmi alkotásokban. Angéla egyébként a farmosi általános iskolában tanít. Szerdán egy érdekes témáról volt szó „Isten szereti a rovarokat” címmel. Az előadás természetesen a falu templomában került megrendezésre. Csütörtökön a Koshalmi Óshonos Állatpark volt a fő helyszín, ahol igazi családi programként rovarhotel készítéssel és éjszakai lepkészéssel ismerkedhettek a résztvevők. Pénteken Deák Mária nyugalmazott óvónő nagyszerű bábelőadást tartott a kicsiknek. Szeptember 23-án, szombaton

Készül a darázshotel!

Fotó: Szarvas Angéla

pedig a hét zárásaként következett a Rovarász Konferencia, melyben az tetszett igazán, hogy az „idősebb” kollégák mellett a fiatal generáció is képviseltette magát.

A megnyitó beszéd után, melyet Vidra Tamás, a Duna-Ipoly Nemzeti Park képviselője mondott el, sorra jöttek a jobbnál jobb előadások. Először Árva Gergő, a helyi általános iskola tanulója ismertette Kaszab Zoltán pályájának főbb állomásait. Szél Győző a Természettudományi Múzeum képviselőjében, és Varga Zoltán, a debreceni egyetem professzora más-más szemszögből emlékeztek hajdani kollégájukra. Mészáros Ádám a „nyaraló” rovarászat rejtelmeibe engedett bepillantást, míg Peregovits László a Kaszab Zoltán nyomában tartott mongóliai lepkész expedíciókról mesélt nekünk.

A szünetben egy helyi főzőmester által „alkotott” hagyományos birka-pörköltet tálaltak, melyhez citeramuzsika is dukált. Ezek után testben és lélekben megerősödve folytatódott a konferencia.

Vásárhelyi Tamás a beporzó rovarokról mesélt, melyhez nagyszerűen kapcsolódott Medve Zsolt fügedarazsokról szóló előadása (zárójelben jegyzem meg, hogy Zsoltot csak „fügés embernek” becézik, mivel neki van az országban a legnagyobb fügegyűjteménye). Utánuk két egyetemi hallgató következett: Schlitt Bence Péter a hangyaboglárkákról, míg Székely Áron a Naplás-tó bagolylepke-faunisztikai vizsgálatairól beszélt.

Az előadások után felavattuk a Kaszab Zoltánról elnevezett emlékparkot, mely ugyan nem óriási, de méltán hirdeti a falu nagy szülöttjét. Mi más is kerülhetett volna a tér közepét díszítő fa oszlopra, mint néhány gyászbogár.

Összességében egy sikeres, és egy egészen rendkívüli, példa értékű eseménynek lehettünk tanúi, amiben nem csak a szervezők és a meghívott vendégek, hanem a farmosi lakosok is nagy örömmel és szeretettel vettek részt. Megtisztelő, hogy jelen lehettem, és bízom benne, hogy nagy rovarászokban gazdag kis hazánkban lesz még hasonló ünnep.

Sasvári Zoltán

Gyászbogarak Kaszab Zoltán emlékoszlopán. Nyitrai Zoltán alkotása.

Fotó: Sasvári Zoltán

Könyvrecenzió

Molnár Béla Péter – Szócs Gábor (2023): A csábítás illatai – feromonok és kairomonok szerepe a lepkék életében. Libri Könyvkiadó Kft., Budapest, 156 pp., ISBN: 9789636041359

A *Kaleidoszkóp* könyvek a HUN-REN kutatóhálózat és Libri könyvkiadó közös gondozásában megjelenő sorozat, amely a tudományos kutatások népszerűsítését tűzte ki célul a hazánkban folyó legfrissebb és legizgalmasabb kutatások bemutatásán keresztül. A sorozat legújabb részének központjában a rovarok állnak, ezért tagtársaink figyelmét is felkeltheti a kézikönyv, amely a kecsegtető „A csábítás illatai” főcímmel a magyarországi kémiai ökológiai kutatásokba enged betekintést, azon belül is a rovarok párosodási viselkedésében fontos szerepet játszó szexferomonokkal kapcsolatos ismereteket és eredményeket tárja az olvasó elé.

Mindannyian hallottunk már a feromonokról, kémiai ökológiáról, ha máshol nem is, hát a Rovartani előadóüléseken, ahol a kézikönyv szerzői kollégáikkal együtt rendszeresen bemutatják a területtel kapcsolatos eredményeiket. Nem biztos azonban, hogy átfogó képünk van a területről, már csak azért sem, mivel magyar nyelven a témával kapcsolatban korlátozott

az elérhető tájékoztató anyagok száma, azok is inkább szakmai lapokban, folyóiratokban megjelenő tanulmányok. Mégis, miért olyan fontosak a rovarok számára a feromonok, egyáltalán az illatanyagok? Hogyan befolyásolják a rovarok viselkedését? Rovarászként hogy segíthetik munkánkat a rovarok kémiai ökológiájáról szerzett tudásunk? Miért fontos egyáltalán, hogy megismerjük a rovarok kémiai ökológiáját?

A kézikönyv ezekre és sok más kérdésre is választ ad, kezdve egy kis történelmi kitekintéssel, amely bemutatja, hogyan fordult a kutatók figyelme erre az érdekes világra, és milyen szerepe volt ebben a magyar kutatóknak, akik közül dr. Jermy Tibor neve mindenképp megemlítendő. Átfogó képet kaphatunk ugyanakkor a feromonkommunikációval kapcsolatos élettani, viselkedési folyamatokról, kitérve a feromonok reprodukciós izolációban betöltött szerepéről is. Szintén bemutatja a könyv az ezen a területen alkalmazott módszereket és legfontosabb hazai eredményeket, valamint kitekintést ad a külföldi munkákra is, és további, a kémiai ökológia tudományterületét érintő érdekes területekre a feromonok világán túl is.

A szerzőpáros a hazai és nemzetközi kémiai ökológiai kutatások jól ismert tagjai, több évtizedes eddigi munkájuk és tapasztalatuk összegzése ez a könyv, amelyet igyekeztek közérthető formában, széles olvasóközönséget megcélözva bemutatni. A kézikönyv szövege emiatt olvasmányos, aki ismeri Dr. Szócs Gábor előadásait, az tudja, mire számíthat! Laikusok számára is könnyen érthető, hisz minden olyan szakkifejezést megfelelően elmagyaráz, amely a területen használatos. A leírt élettani folyamatok sok-sok gyakorlati példával, ábrákkal kiegészítve vannak prezentálva és számos olyan esettanulmány olvasható, amelyek bemutatják nemcsak a nagyszerű eredményeket, de a buktatókat és a nehézségeket is.

A könyv egyaránt szól tehát a természet iránt érdeklődőknek és a szakembereknek, mint például biológusoknak, zoológusoknak, taxonómusoknak, vagy akár a növényvédelemben, termé-

szetvédelemben dolgozóknak is, ha céljuk, hogy jobban megértsék a rovarok viselkedését befolyásoló tényezőket, különös tekintettel a párosodásban, párválasztásban közrejátszó folyamatokra.

Önálló könyv formájában, magyar nyelven a terület még nem került bemutatásra, ezért biztos lehet állítani: hiánypótló darab ez a kézikönyv, és mindenki könyvtárának ajánlott darabja lehet, aki kicsit is szeretne többet megtudni a rovarok életmódjával, viselkedésével kapcsolatban; annak viszont szinte kötelező, aki komolyabban szeretne foglalkozni a témával.

A könyv megrendelhető többek között a Libri kiadó oldalán: https://www.libri.hu/konyv/molnar_bela_peter.a-csabitas-illatai.html

Szilasné Jósvai Júlia Katalin, Növényvédelmi Intézet HUN-REN ATK

Recenzió Dr. Tóth Sándor „A magyarországi bögölyök nyomában” című munkájáról

Dr. Tóth Sándor *A magyarországi bögölyök nyomában* című munkája kissé formabontó mű, mivel a bögölykutatásokon túlmutató tudománytörténeti és egyúttal tudományos önéletrajzi jelentősége is van. Alapjában véve egy, a hazai bögölykutatókat (amelyek túlnyomó részét a szerző végezte) összefoglaló, kitűnően illusztrált tudományos munka.

A szerző a hazai bögölyfauna egyik kiemelkedő kutatója, több mint fél évszázada gyűjti és határozza a hazai bögölyöket, amit az ezen család fajait (is) tartalmazó 35 publikációja, az általa begyűjtött, a hazai faunára új genusz és négy új faj is bizonyít. A felsorolt fajok adatainak túlnyomó része a szerző saját gyűjtésének és határozásának eredménye. A fenológiai adatok táblázatos és térképes illusztrálása mellett a bögölyfajokkal kapcsolatos fontos életmódbeli, etológiai és ökológiai adatokat is közöl.

A dolgozat nemcsak a hazai irodalomban egyedülálló, de ismereteim szerint nemzetközi vonatkozásban is említést érdemlő. A manapság annyira kihangsúlyozott biodiverzitás hazai ismeretéhez (ugyanakkor a biodiverzitás-kutatás mellőzése ellenére) jelentős mennyiségű konkrét adatot szolgáltat. Tudományos eredmények közlése mellett a bögölykutatásokba bevezető módszertani munka is, melynek segítségével bármely kezdő el tud indulni ennek az ektoparazita csoportnak a vizsgálatában. A további bögölykutatásokhoz is alapvető kiindulásul szolgálhat. Külön meg kell említeni a fényképeket, amelyek a fajok azonosítását nagyban elősegítik.

A rovarász szakmai csoportokon, az állat- és humánegészségügy, a biológiai sokféleség kutatóin kívül a laikus érdeklődők széles körének is melegen ajánlom ezt a nem csak tartalmas, de jól illusztrált munkát.

Majer József, Pécs

